

ปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมที่มีผลต่อรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย

นางสาวพจนานพร กนกแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-632-801-8

ลิขสิทธิ์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PSYCHO-CULTURAL FACTORS AFFECTING PATTERNS OF
CHILD REARING IN THAI SOCIETY

MISS POTHJANAPORN KANOKKAEW

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of The Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

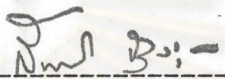
ISBN 974-632-801-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมที่มีผลต่อรูปแบบการอบรม
เลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย

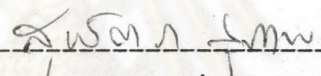
โดย นางสาวพจนานพร กนกแก้ว
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

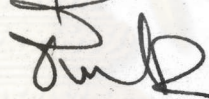
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรเวทย์ ประมวญรัฐการ

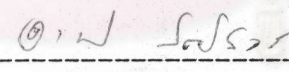
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

----- คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

----- ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุกัตรา สุภาพ)

----- อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรเวทย์ ประมวญรัฐการ)

----- กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิจัยวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

พจนานุกรม กนกแก้ว . ปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมที่มีผลต่อรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในสังคมไทย (PSYCHO-CULTURAL FACTORS AFFECTING PATTERNS OF CHILD REARING IN THAI SOCIETY) อ.ทิพย์รักษา ผศ.ดร.ธีรเวทย์ ประมวลูรัฐการ, 96 หน้า . ISBN 974-632-801-8

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาการตอบสนองเชิงจิตวิทยาและวัฒนธรรมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย ที่หมู่บ้านน้ำคำ ต.ธาตุ อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาคือรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามสมมติฐาน วัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมชนบทไทย จากสมมติฐานมีว่า 1. เด็กอายุแรกเกิด-2ปีน่าจะมีการตอบสนองปัจจัยทางจิตวิทยามากกว่าทางวัฒนธรรม 2. เด็กอายุตั้งแต่ 6 ปีน่าจะมีการตอบสนองปัจจัยทางวัฒนธรรมมากกว่าทางจิตวิทยา

จากการศึกษาพบว่าการตอบสนองทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมทั้ง 5 ชั้นเกิดรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กรวม 10 แบบ โดยแยกพิจารณาแต่ละชั้นได้ดังนี้

ในขั้นพัฒนาการที่ 1 (Oral Stage) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบ ก ตรงตามสมมติฐานคือให้ความสำคัญกับการตอบสนองปัจจัยจิตวิทยามากกว่าทางวัฒนธรรมคือมีการให้การตอบสนองทางปากอย่างเพียงพอต่างจากรูปแบบ ข ผู้ให้การเลี้ยงดูให้ความสำคัญกับการตอบสนองปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมพร้อมกัน

ในขั้นพัฒนาการที่ 2 (Anal Stage) มีการเลี้ยงดูเด็ก 2 แบบซึ่งพบว่ามีความขัดแย้งกับสมมติฐานกล่าวคือ ในแบบ ค นั้นผู้ให้การเลี้ยงดูให้ความสำคัญกับการตอบสนองทางวัฒนธรรมมากเช่น มารยาทในการเดิน การไหว้ ฯลฯ ส่วนแบบ ง ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูให้ความสำคัญกับการตอบสนองทางวัฒนธรรมมาก เช่น การไหว้ การเดิน การพูด สอนเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ ในขณะที่การฝึกการขับถ่ายไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจังเพียงพอ

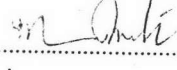
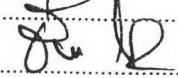
ในขั้นพัฒนาการที่ 3 (Phallic Stage) มีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 1 แบบ เรียกว่าแบบ จ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานคือ ผู้ให้การเลี้ยงดูให้ความสำคัญกับการตอบสนองทางวัฒนธรรมมากกว่าทางจิตวิทยา โดยเกิดจากในขณะที่ยังต้องการลูบคลำอวัยวะเพศซึ่งเป็นการตอบสนองทางจิตวิทยาแต่ผู้ให้การเลี้ยงดูกลับให้การปลุกฝังวัฒนธรรมคือ ห้ามเด็กด้วยการดู ตี หรือตีขม้อออกและยังเน้นการปลุกฝังวัฒนธรรมด้วย เช่น สอนคุณธรรมของควมมีเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สอนให้รู้จักช่วยงานบ้าน เป็นต้น

ในขั้นพัฒนาการที่ 4 (Latency Stage) พบว่ามีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 2 แบบคือแบบ ฉ และแบบ ช แบบ ฉ เน้นการสอนเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีเมตตา กรุณา สอนเรื่องขบ นุญ สอนมารยาทการพูด การไหว้ ฯลฯ พอกับการตอบสนองทางจิตวิทยา ส่วนรูปแบบ ช ปลุกฝังวัฒนธรรมน้อยกว่าแบบ ฉ

ในขั้นพัฒนาการที่ 5 (Genital Stage) มีการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบคือ แบบ ซ แบบ ฅ และ ญ แบบ ซู ให้ความสำคัญกับการตอบสนองทางวัฒนธรรม มากกว่าทางจิตวิทยา การเลี้ยงดูในลักษณะนี้พบว่าขณะที่เด็กต้องการคบเพื่อนหรือเพื่อนต่างเพศ ผู้ให้การเลี้ยงดูไม่ให้การสนับสนุน แต่เน้นการปลุกฝังค่านิยมเรื่องขบ นุญ การไหว้ การเดิน ความเมตตา กรุณา ฯลฯ แบบ ฅ เป็นการเลี้ยงดูที่ไม่ให้ความสำคัญทั้งการตอบสนองทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมคือห้ามคบเพื่อนต่างเพศตลอดจนให้การปลุกฝังวัฒนธรรมน้อยกว่าการเลี้ยงดูแบบ ซ และ ญ

จากการตอบสนองปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมดังกล่าวจึงส่งผลให้เด็กมีบุคลิกภาพโดยรวมดังนี้ คือ เป็นคนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่างสาร มีเมตตา กรุณา เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่และผู้มีอำนาจตลอดจนเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออกและบางคนมีนิสัยขี้เหนียว

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4J
##C331590 : MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY
KEY WORD: PATTERN/CHILD-REARING/PSYCHOLOGICAL//CULTURAL

**POTHJANAPORN KANOKKAEW: PSYCHO-CULTURAL FACTORS AFFECTING PATTERNS OF
CHILD REARING IN THAI SOCIETY. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. THIRAVAT
PRAMUANRATKARN, PH.D. 96 pp. ISBN 974-632-801-8**

This thesis concerns child-rearing as observed through an anthropological "participant-observation" approach during 1993-1995 at a rural village in northeastern Thailand. The objective is to account for patterns of child-rearing to be immersed from practices of parents concerned.

The author argues that children under 6 years of age should need psychological stimuli more than those of over 6 years old. Whereas the latter needs more cultural up-bringing than the former.

Ten patterns have been imerged from the investigation. That is to say, two out of the oral stage, two the anal stage, one the phallic stage, two the latency stage, and three the genital stage. These can be summarized as follows:

- Pattern A. Children are well responded psychologically at the oral stage.
- Pattern B. Children are equally responded psychologically and culturally.
- Pattern C. Children are restrictedly responded on toilet training, being overwhelmed culturally.
- Pattern D. Children are more concerned about cultural learning further.
- Pattern E. Children are even more treated through cultural features further.
- Pattern F. At this latency stage, the process is similar to Pattern B
- Pattern G. Children are treated in favor of a psychological domain.
- Patterns H.-J. are found to form a basic personality generally shared among Thai people. The process of socialization at this stage is rather complicated as more psychological responses are exercised instead of being declined.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา..... 2538

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรเวทย์ ประมวญรัฐการ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งได้ให้คำแนะนำให้ข้อคิดเห็น ให้กำลังใจและควบคุมดูแลการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สุพัตรา สุภาพ ประธานกรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน กรรมการสอบ ที่ให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและเสนอแนะต่างๆในการทำวิจัยโดยตลอด

ขอขอบคุณชาวบ้านนำคำทุกคนที่ให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูล ให้ความเมตตาและให้กำลังใจในการทำวิจัย ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และอาจารย์วิชชุตตา วุชาทิพย์ ที่ให้กำลังใจตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ กราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ และขอบคุณน้องๆ ที่เป็นกำลังใจอันยิ่งใหญ่ตลอดชีวิตการศึกษา ขอขอบคุณคุณชิตาภา สุขพลำ คุณนริศรา จินตนากุล คุณวิรัตน์ พงษ์ทอง คุณพิสมัย พึ่งวิกรัยและ คุณทรงศิริ วิชิรานนท์ที่ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณคุณปีเตอร์ กัน คุณนุช พิรพัฒน์ คุณปราณีต คอนหน่าย และ คุณเสาวณีย์ รัทตะสิริ ที่ให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณคุณคุณสำราญ คุณประวิทย์ คุณระวีวรรณ คุณสุริยะ ที่ช่วยเหลือในการพิมพ์วิทยานิพนธ์ให้เสร็จสิ้นด้วยความเรียบร้อย

พจนานพร กนกแก้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ ภาษาไทย.....	ง
ภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
ระยะเวลาในการวิจัย.....	7
บทวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย.....	11
สมมติฐานของการวิจัย.....	13
คำจำกัดความ.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
2. สังคมชนบทหมู่บ้านน้ำคำ ต.ธาตุ อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์.....	16
ตำบลธาตุและอำเภอรัตนบุรี.....	16
ประวัติหมู่บ้านน้ำคำ.....	17
ลักษณะและที่ตั้งของหมู่บ้าน.....	18
สภาพการเกษตรกรรมและภูมิอากาศในรอบปี.....	20
สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน.....	21
การสาธารณสุข.....	21
จำนวนประชากร.....	22
ครอบครัวและเครือญาติ.....	22
สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและอื่นๆ.....	24
3. ประเพณี: ความเชื่อ พิธีกรรม.....	27

ประเพณีแห่งชีวิต.....	27
ประเพณีการแต่งงาน.....	27
ประเพณีการเกิด.....	30
ประเพณีเรียกขวัญ.....	30
ประเพณีงานศพ.....	31
ประเพณีสำคัญในรอบปี.....	31
บุญเดือน 3.....	31
บุญสงกรานต์.....	32
บุญเดือน 6.....	32
บุญบั้งไฟหรือบั้งไฟ.....	33
บุญเข้าพรรษาออกพรรษา.....	33
4. การอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย.....	34
ภาพรวมการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมหมู่บ้านน้ำคำ.....	34
การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามลำดับขั้นพัฒนาการต่างๆ.....	35
ระยะปาก(Oral Stage).....	35
ระยะขั้วถ่าย (Anal Stage).....	38
ระยะสนใจอวัยวะเพศ (Phallic Stage).....	39
ระยะแฝง (Latency Stage).....	40
ระยะสนใจในการรักเพศตรงข้าม (Genital Stage).....	42
5. วิเคราะห์.....	45
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมที่มีผล ต่อรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย.....	51
ก. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขั้นพัฒนาการระยะปาก (Oral Stage).....	51
ข. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขั้นพัฒนาการระยะขั้วถ่าย (Anal Stage).....	55
ค. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขั้นพัฒนาการระยะสนใจ อวัยวะเพศ (Phallic Stage).....	58
ง. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขั้นพัฒนาการระยะแฝง (Latency Stage).....	60
จ. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขั้นพัฒนาการสนใจในการ รักเพศตรงข้าม (Genital Stage).....	63

การอภิปรายผล.....	65
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีผลต่อ บุคลิกภาพของคนไทย.....	67
6. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ.....	70
รายการอ้างอิง.....	76
ภาคผนวก ก. การอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย	78
ข. ภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน.....	80
ประวัติผู้เขียน.....	96

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรม.....	49
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนร้อยละของการฝึกความตรงต่อเวลา ของการให้การตอบสนองทางปาก.....	51
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนร้อยละของวิธีให้การตอบสนองทางปาก.....	52
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนร้อยละของวิธีให้การตอบสนองแก่เด็ก ขณะเล่นน้ำลาย.....	52
ตารางที่ 5 แสดงจำนวนร้อยละของการตอบสนองทางปาก เมื่อเด็กดูดนิ้วมือ.....	53
ตารางที่ 6 แสดงจำนวนร้อยละการปลูกฝังวัฒนธรรม ในการไหว้ การพูด การเดินและรับประทานอาหาร.....	53
ตารางที่ 7 แสดงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กระยะปาก (Oral Stage).....	54
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนร้อยละ การตอบสนองแก่เด็กขณะจับถ่าย.....	55
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนร้อยละ ของการตอบสนองการจับถ่าย เมื่อจับถ่ายไม่ตรงเวลาและเป็นที่.....	55
ตารางที่ 10 แสดงจำนวนร้อยละ ของการตอบสนองปัจจัยทางวัฒนธรรม ทางการพูด.....	56
ตารางที่ 11 แสดงจำนวนร้อยละของการตอบสนองปัจจัยทางวัฒนธรรม เรื่องการไหว้.....	56
ตารางที่ 12 แสดงจำนวนร้อยละ ของการตอบสนองปัจจัยทางวัฒนธรรม ในการเดิน.....	57
ตารางที่ 13 แสดงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในระยะจับถ่าย (Anal Stage).....	57
ตารางที่ 14 แสดงจำนวนร้อยละของวิธีการตอบสนองเมื่อเด็กสัมผัส อวัยวะเพศของตนเอง.....	58
ตารางที่ 15 แสดงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กระยะสนใจ อวัยวะเพศ (Phallic Stage).....	59
ตารางที่ 16 แสดงจำนวนร้อยละ ของการตอบสนองความต้องการ แก่เด็กในกิจกรรมต่างๆ.....	60
ตารางที่ 17 แสดงจำนวนร้อยละของการใช้เวลาของเด็ก.....	60
ตารางที่ 18 แสดงจำนวนร้อยละของการปลูกฝังเรื่องบาปบุญ.....	61

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนร้อยละของการปลุกฝังความมีเมตตา กรุณา.....	61
ตารางที่ 20 แสดงจำนวนร้อยละของการปลุกฝังเรื่องความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่.....	61
ตารางที่ 21 แสดงจำนวนร้อยละของการปลุกฝัง เรื่องความกตัญญู.....	61
ตารางที่ 22 แสดงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กระยะแฝง (Latency Stage).....	62
ตารางที่ 23 แสดงจำนวนร้อยละของการปลุกฝังวัฒนธรรมเรื่องบาป บุญ.....	63
ตารางที่ 24 แสดงจำนวนร้อยละของการปลุกฝังเรื่องความละเอียดอ่อน.....	63
ตารางที่ 25 แสดงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขั้นพัฒนาการ ระยะสนใจในการรักเพศตรงข้าม (Genital Stage).....	64

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย